

24 historische plekken/historical locations

Oorlog en vrede

Twee fietsroutes langs het militair erfgoed van Landerd welke een belangrijke rol hebben gespeeld in het verleden.

Two cycling routes along the military heritage of the municipality Landerd, which played an important role in the past.

www.vvvlanderd.nl

Platform Toerisme Landerd

Map data © OpenStreetMap.org, contributors under CC BY-SA 2.0 license | 05-2019 | gewen.nl

- Route Schaijk 32 km
- Route Zeeland 40 km
- 00 Fietsknooppunten / Bicycle intersections
- 00 Oorlog en vrede / War and Peace
- Hell's Highway

- 1 Het bevrijdingsmonument / *The Liberation Monument*, Monseigneur Borretstraat Reek
- 2 Luisterplek / *Listening position 'liberation route'* De Kleine Elft
- 2 Silhouet Ooggetuigen: 'Een warm welkom voor onze bevrijders' / *Silhouette Eyewitnesses: A warm welcome to for our liberators'*, rotonde/roundabout Corridorweg - Rijksweg (N324) Reek
- 3 Markeringskei Dakota neergestort / *Marker stone where a Dakota crashed*, Rijksweg N324 Schaijk nabij / near Rijksweg 56
- 4 'Corridorweg' bij de Reekse Bossen / *near Reekse Bossen, Hell's Highway*
- 5 Luisterplek / *Listening position 'liberation route'* Dear Mrs Webb, Kerkstraat 53 (kerkplein / *Church square*) Zeeland
- 5 Oorlogsgraven kerkhof / *War graves cemetery*, Kerkstraat 53 Zeeland
- 6 Mariakapel / *Maria chapel*, Kapelweg Zeeland
- 7 Plaqueette, gevelsteen / *Gable stone plaque*, Vlasroot 1/3/5 Zeeland
- 8 Wederopbouwboerderij / *Reconstruction of farmhouses*, hoek / *at the corner of* Vensteeg-Langenboomseweg Zeeland
- 9 Bomkuilen / *Bomb craters*, Trentse Bossen Zeeland
- 10 Verbindingsbunker koude oorlog / *Radio Connection bunker from the Cold War*, Trentse Bossen Zeeland
- 11 Schietberg / *Shooting range*, Trentse Bossen Zeeland
- 12 Silhouet Ooggetuigen: 'Duitse pantsertrein ontspoord' / *Silhouette Eyewitnesses: 'German armoured train derailed'*, tegenover / *across* Trentsedijk 30 Volkel
- 13 Silhouet Ooggetuigen: 'Aanval op de Peel-Raamstelling' / *Silhouette Eyewitnesses: 'Attack on Peel-Raam Line'*, Volkelseweg- ventweg bij rotonde met / *parallel road near roundabout onto* N277 (Peelweg) Zeeland
- 14 Duits lijntje, De Steltenberg infopunt / *German Line, De Steltenberg information point*, Houtvennen 1a Volkel
- 15 Mariniersperron (camouflage spoor), Duits Lijntje, Wachtpost 29 / *Navy platform (camouflage trail), German Line, Guard post 29*, nabij / *near* Houtvennen 1a Volkel
- 16 Markeringskei Dakota neergestort / *Marker stone where a Dakota crashed*
- 16 Silhouet Ooggetuigen: 'Uit de lucht geschoten' / *Silhouette Eyewitnesses: 'Shot from the sky'*, kruising / *intersection* Achterventje-Millsebaan Zeeland
- 17 Vluchtoord (WO I) / *Refugee (WO I)*, Landerlaan Uden
- 18 Markeringskei, Messerschmitt neergestort / *Marker stone where a Messerschmitt crashed*, Udensedreef Schaijk, schuin tegenover nummer / *diagonally across* nummer 14
- 19 Markeringskei Wellington neergestort / *Marker stone where a Wellington crashed*, Rijksweg N324 Schaijk - nabij / *near* Munstraat 4 Schaijk
- 20 Markeringskei Wellington neergestort / *Marker stone where a Wellington crashed*, kruising / *intersection* Schansweg-Gagelstraat Schaijk
- 20 Silhouet Ooggetuigen: 'Een gigantische vlammenzee' / *Silhouette Eyewitnesses: 'A huge sea of flames'*, kruising / *intersection* Schansweg-Gagelstraat Schaijk
- 21 Het monument 'Vier Vrijheid' / *'Celebrate Freedom' monument*, Pastoor van Spijkplein Schaijk
- 22 Monument en Luisterplek 'liberation route' Het vergeten vliegveld / *Monument and Listening position 'Liberation route' The forgotten airport*, kruising / *intersection* Maasdijk - Keentseweg Ravenstein (Keent)
- 23 Informatiepunt oorlogsverleden / *Information point for war history*, Zuijdenhoutstraat 4 Ravenstein (Keent)
- 24 Markeringskei amfibievoertuig verongelukt / *Marker stone where an amphibious vehicle crashed*
- 24 Silhouet Ooggetuigen: De crash van een amfibie voertuig / *Silhouette Eyewitnesses: The crash of an amphibious vehicle*, kruising / *intersection* Oude Maasdijk-De Steeg Reek

1944 - 1954
60 JAAREN VAN NUTHEID
HERDENKEN WIE
IN DANRAABEEL
GEMEENSCHAP SCHIJK
SEPTEMBER 1944

Trentse Bossen

De nabij gelegen militaire vliegbasis Volkel heeft een grote stempel gedrukt op dit bosgebied. Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog hebben de geallieerden bombardementen uitgevoerd op de Duitse Vliegbasis in Volkel, ter voorbereiding op de Operatie Market Garden. Op diverse plekken in de Trentse bossen zijn de bomkraters **9** nog te zien.

In de bossen ligt een voormalige commandobunker **10** van de vliegbasis en zijn de restanten zichtbaar van een vroegere schietbaan van de mariniers.

Sinds eind jaren '80 van de twintigste eeuw richtte de Vredesbeweging in deze bossen op een eigen stukje grond een zogeheten Atoomvrijstaat in, van waaruit onder meer vredesdemonstraties tegen de kernwapens op de nabijgelegen luchtmachtbasis werden gehouden. In 2008 heeft Atoomvrijstaat op haar perceel 100 kerstbomen geplant in de vorm van het vredesteken, als aanhoudend protest tegen kernwapens en (milieu)vervuiling. Nabij de Trentse bossen is het 'Duits Lijntje' **14** gelegen, een voormalige spoorlijn van die liep Boxtel tot Wesel (D).

Trentse Bossen

*The military airbase Volkel, located in the vicinity, had a great impact on this woodland. Near the end of World War II the allied forces carried out bombardments on the German airbase in Volkel to prepare for Operation Market Garden. Bomb craters **9** can still be found on various locations in the Trentse bossen.*

*The former airbase command post in a bunker is located in the woodlands **10**, and the remains of a former navy shooting range are visible. Near the end of the eighties of the last century the Dutch Peace Movement created a specific piece of land, referred to as the Nuclear Free Zone (Atoomvrijstaat) from where – among others - peace demonstrations against the presence of nuclear weapons on the airbase nearby were organised. Since 2008 the plot of the Nuclear Free Zone has one hundred Christmas trees, planted in a manner to represent the peace sign. This was intended to be an ongoing protest against nuclear weapons and (environmental) pollution. Near the Trentse bossen the German railway line ('Duits Lijntje') **14** can be found, it is the former railroad from Boxtel to Wesel (Germany).*

Een engeltje op de schouder

In september 1944 begonnen de geallieerden aan de grootste luchtlandingsoperatie uit de geschiedenis om Europa verder van de Duitse bezetting te bevrijden; Market Garden. Vanuit België zou een grondoffensief gestart worden vanuit Engeland een luchtoffensief. De geallieerde soldaten hadden als doel om een aantal belangrijke bruggen in Nederland te veroveren, waarna ze door zouden kunnen stoten naar het IJsselmeer en daarna naar het Duitse Ruhrgebied. Op 17 september startte de operatie en landden er duizenden geallieerde parachutisten tussen Eindhoven en Arnhem en ten zuidoosten van Nijmegen. Via de Corridor rukten Britse soldaten vanuit België op richting Grave. In de buurt van Reek woonde in 1944 de vijftienjarige seminarist Wim Boeijen. Reek was een strategische plaats in het militaire plan van de geallieerden en vormde een belangrijke oeververbinding over de Maas bij Grave richting Nijmegen. Hoe dit verder gaat lees je op www.brabantremembers.com of download de Living History AR-App

Angel on the shoulders

In September 1944 the allied forces started the largest airborne operation in history, in order to further liberate Europe from the German occupation; codenamed Market Garden. From Belgium a ground offensive started, and an air offensive from England. The allied forces had the objective to capture a number of important bridges in the Netherlands, after which they would push forward to the IJsselmeer and next to the German Ruhr area. The operations started on the 17th of September and thousands of parachutists of the allied forces landed between Eindhoven and Arnhem, as well as south-east of Nijmegen. Via the 'Corridor' the allied forces advanced from Belgium in the direction of Grave. In 1944 the fifteen year old seminarian Wim Boeijen lived in the vicinity of Reek. The village Reek was a strategic location in the military plans of the allied forces and represented an important crossing of the river Maas near Grave in the direction of Nijmegen. How this operation developed can be read on www.brabantremembers.com or can be downloaded on the Living History AR-app.

Duits Lijntje

Aan de uiterste zuidgrens van Zeeland is het tracé van het voormalige 'Duits Lijntje' ¹⁴ gelegen. Het Duits Lijntje was een destijds unieke internationale oost-west verbinding van de Noord-Brabantsch-Duitse Spoorweg-Maatschappij (NBDS). Deze spoorlijn werd in 1873 geopend met als doel het tot stand brengen van een rechtstreekse korte verbinding tussen de zeehavens van Vlissingen, Antwerpen en Rotterdam en het Duitse achterland. Het 'Duits Lijntje' (ofwel Boxteler Bahn) liep van Boxtel tot aan Wesel (D) via tien Nederlandse en zeven Duitse haltes/stations. Het goederen- en personenvervoer zijn tot omstreeks 1910 van betekenis geweest als onderdeel van de internationale verbinding tussen Londen en Berlijn en verder oostwaarts richting Vladivostok. Deze spoorlijn kent een roemruchte geschiedenis; er hebben Tsaren, Koningen en Keizers over het Duits Lijntje gereisd. De spoorlijn werd later ook gebruikt door bedevaartgangers. In de eerste wereldoorlog kwamen de Belgische vluchtelingen via deze spoorlijn naar Uden en in 1940 vielen de Duitsers Nederland binnen met een pantsertrein over het Duits Lijntje. De spoorlijn heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de (economische) ontwikkeling van de regio. Na het faillissement van de NBDS werd de lijn door de NS

Germain railway line

At the uttermost southern border of Zeeland the trajectory of the former German railway line ('Duitse lijntje') ¹⁴ can be found. In those days the German railway line was a unique international connection between the east-west of the Northern Brabant German Railway Company (Noord-Brabantsch-Duitse Spoorweg-Maatschappij - NBDS). In 1873 this railway line was opened with the objective to establish a direct and short link between the seaports of Vlissingen, Antwerp and Rotterdam with the German hinterland. The German railway line (also known as Boxteler Bahn) ran from Boxtel up to Wesel (Germany) via ten Dutch and seven German railway stations. Until approximately 1910 transportation of goods and passengers had been of importance, since it was part of the international connection between London and Berlin, and further eastbound in the direction of Vladivostok. This railway line has an illustrious history; tsars, kings and emperors have used this German railway line. Moreover, this railway line was also used by pilgrims in a later period. In the First World War Belgian refugees used this railway line to travel to Uden, and in 1940 the Germans invaded the Netherlands with an armoured train running on this German railway line. This

uitgebaat. In 1950 werd de lijn voor personenvervoer gesloten. En in 2004 beëindigde de NS het goederenvervoer op het laatst overgebleven stuk van Boxtel tot Veghel. Meer info www.duitslijntje.eu

De 'Liberation Route'

Landerd ligt aan de zogenaamde 'Liberation route'. Dit is de route die in 1944 en 1945 door de geallieerden is gevolgd bij de bevrijding van Europa. Deze internationale route loopt van de stranden in Normandië tot aan Berlijn. Het Brabantse deel van de Liberation route volgt het traject van de operatie 'Market Garden', de beroemde luchtlandingsoperatie die in 1944 het zuiden van Nederland heeft bevrijd. De corridor, ofwel 'Hell's Highway' ⁴, van het grondleger liep vanaf Uden door het centrum van Zeeland, via de Kleine Elft in Reek naar Grave (zie rode lijn op de kaart). Langs de hele Liberation route liggen op belangwekkende locaties fysieke 'luisterplekken' (grote zwerfkeien). Bij deze luisterplekken hoort men een verbeeldend hoorspel van een gebeurtenis of persoonlijk verhaal rondom de bevrijding. In Landerd liggen er luisterplekken op het kerkplein in Zeeland ⁵ en op de locatie van het voormalige hotel De Kleine Elft in

railway line has ensured an important contribution to the (economic) development of the region. After the bankruptcy of the NBDS, the line was operated by the Dutch Railways (NS). In 1950 the railway line was closed for passenger transport, and in 2004 the Dutch Railways closed the transportation of goods over the last remaining section of the railway line, from Boxtel to Veghel. For more information, please refer to: www.duitslijntje.eu

The 'Liberation route'

Landerd is located alongside what is referred to as the 'Liberation route'. This is the route the allied forces followed during the liberation of Europe in 1944 and 1945. This international route travels from the beaches in Normandy, France up to Berlin, Germany. The section of the Liberation route located in Brabant follows the trajectory of the operation 'Market Garden', the famous airborne operation which liberated the south of the Netherlands in 1944. The corridor or 'Hell's Highway' ⁴ of the ground forces ran from Uden, through the centre of Zeeland, via the Kleine Elft in Reek to Grave (please refer to the red line on the map). Along the entire Liberation route physical listening positions can be found (large boulders) on important locations. On

Reek **2**. Er ligt ook een luisterplek bij Keent **22** (gemeente Oss) op de locatie van het voormalige vliegveld Keent-Grave dat in 1944 door de geallieerden is gebruikt.

Meer info www.liberationroute.nl

Markeringskeien

Er zijn op privaat initiatief zes markeringskeien met een plaquette geplaatst die locaties markeren waar in de Tweede Wereldoorlog militairen zijn gesneuveld op Landerds grondgebied.

Silhouetten

Op zes verschillende locaties in de gemeente Landerd (Reek, Schaijk, Zeeland) staan silhouetten van personages die hun persoonlijke (waargebeurde) belevenis uit de Tweede Wereldoorlog vertellen. **2 12 13 16 20 24**

Deze 'ooggetuigen' zijn manshoge silhouetten van corten-staal die een plaquette vasthouden met hun verhaal. Zo kun je onder andere een boer ontmoeten die vertelt over een vliegtuigcrash of een Nederlandse militair die het verhaal vertelt van de gevechten aan de Peel-Raamstelling. Deze ooggetuigen zijn duidelijk

herkenbaar in het landschap. Ze staan zo veel mogelijk op de authentieke locaties waar het betreffende verhaal zich afspeelde. Op www.ooggetuigenwo2.nl vind je meer informatie en een fietsroute langs alle silhouetten.

Mede mogelijk gemaakt door het Vfonds.

Onderduikers

Ook in Landerd waren tijdens de Tweede wereldoorlog verschillende onderduikadressen. Vooral bij de grote gezinnen in de boerderijen achteraf konden ze goed terecht, zonder meteen op te vallen. Er waren daar veel mogelijkheden om zich te verstoppen en er was altijd voldoende voedsel. Soms bleven ze maar kort, omdat ze op doorreis waren. Maar soms bleven ze ook voor een langere tijd. De relatie tussen de onderduiker en de familie kon dan heel hecht worden. Ook jaren na de oorlog bleven die contacten bestaan. Er is zelfs een voorbeeld bekend van een onderduiker die hier verliefd werd op een meisje en daar later mee trouwde.

Het is moeilijk te achterhalen hoeveel onderduikers er zijn geweest. Want alles gebeurde in het diepste geheim. Zelfs nu nog praten de mensen er liever niet over.

*these listening positions one can listen to an illustrative audio story of an event or personal story about the liberation. In Landerd, listening positions can be found on the church square in Zeeland **5**, and on the location of the former hotel De Kleine Elft in Reek **2**. Another listening position can be found at Keent **22** (municipality Oss) on the location of the former airport Keent-Grave, which was used by the allied forced in 1944. For more information, please visit: www.liberationroute.nl*

Marker stones

On a private initiative marker stones including a plaque were placed to commemorate the locations where soldiers died during the Second World War on the Landerd territory.

Silhouettes

*On six different locations in the municipality Landerd (Reek, Schaijk, Zeeland) silhouettes of persons can be found telling their personal (real life) experiences from the Second World War. **2 12 13 16 20 24** These 'eyewitnesses' are man-sized silhouettes of weathering steel holding a plaque, which tells their story. Among others, you can*

meet a farmer who tells the story of an airplane crash, or a Dutch soldier who informs you about the fights which took place at the Peel-Raam Line. These eyewitnesses can easily be recognised in the landscape. They are most often positioned on the authentic location where the relevant story took place. On www.ooggetuigenwo2.nl (in Dutch only) more information can be found as well as details on a cycling route along all silhouettes. These silhouettes were partly made possible by the Vfonds.

People in hiding

During World War II Landerd had various hiding addresses. This was specifically applicable to outskirt farmhouses with large families, as such it would not catch any direct attention. These outskirt areas offered many possibilities to hide, and food was never a problem. However, at times, these people in hiding were in transit, while others stayed for a longer period of time. The relationship between the family and the people in hiding could become close. They kept in contact, even years after the war was over. One example is the story about a man in hiding who fell in love with a local girl, and who later returned to marry her. It is not easy to find out how many people

Wederopbouwboerderijen

Tijdens de oorlogsjaren zijn in Nederland 8000 boerderijen verwoest door oorlogshandelingen. In het dorp Zeeland werden zeker 5 boerderijen en enkele andere huizen vernield. Dit kon zowel gebeuren door Nederlandse soldaten, om een bepaalde situatie beter te kunnen overzien en te verdedigen. Maar ook Duitse soldaten schoten een boerderij in brand, omdat ze daar een verzetshaard vermoedden. Het landelijke Bureau Wederopbouw Boerderijen coördineerde de herbouw. De boerderijen hebben een kenmerkende bouw, want ze zijn bijna allemaal door dezelfde architect getekend, namelijk MRM van den Biggelaar uit Oisterwijk. Vrijwel alle opbouwboerderijen bezitten een rechthoekige gedenksteen in de gevel, waarop een uit de vlammen herrijzende leeuw is afgebeeld. Soms met het jaartal erbij. Bijzonder is dat er gekozen is voor een afbeelding van een leeuw tijdens de Duitse bezetting.

were in hiding. After all, all was done in the utmost secrecy. Even now it is a topic people prefer to keep silent about.

Reconstruction of farmhouses

During acts of war, about 8,000 farms were destroyed in the Netherlands. In the village Zeeland at least 5 farmhouses and several other houses were destroyed. This could have been caused by Dutch soldiers in order to have a better view on a specific situation and for defensive reasons.

But German soldiers also fired upon farmhouses after which it burned down, since they suspected the farmhouse to be a hotbed of resistance. The Dutch national agency for Farmhouse reconstruction (Bureau Wederopbouw Boerderijen) coordinated the reconstruction. These farmhouses have a characteristic construction, since they were nearly all designed by the same architect, being MRM van den Biggelaar from Oisterwijk. Nearly all reconstructed farmhouses include a rectangular commemorative stone on which a lion rising out of the flames is illustrated. At times even the year is included on the stone. It is rather noteworthy that an illustration of a lion during the German occupation was selected.